

U SUSRET PROIZVODNJI LUKA - KAKO SE BORITI SA ŠTETOČINAMA

Na sjeveru Crne Gore u toku je sadnja luka i povrtari sve češće postavljaju pitanje kako izbjeći "crtljivost" luka. Glavni krivci za ovu neželjenu pojavu su larve lukove muve (*Hylemia antique*) ili muve minera (*Napomyza gymnostoma*) koje se u pojedinim regionima skoro svake godine useljavaju u tek iznikle biljke luka.

Lukova muva je jedna od najznačajnijih štetočina crnog luka. Obično ima dvije, nekad i tri generacije godišnje. Prezimljava u stadijumu lutke u zemljištu na dubini 20cm. Krajem aprila do polovine maja javljaju se odrasli i ženke u tom periodu polažu jaja na listiće luka ili na zemljište u blizini. Jedna ženka položi 50-100 jaja. Larve se ubušuju u osnovu lista i kreću se naniže praveći hodnik. U jednoj lukovici se može naći nekoliko desetina larvi. Njihov razvoj traje oko tri nedjelje, zatim napuštaju lukovicu i u zemljištu se pretvaraju u lutku. Štete su najveće na mladim biljkama i one najčešće uginu. Odrasli ljetnje generacije javljaju se u junu i ženke polažu jaja na kasnije posađeni luk. Pri povoljnim uslovima tokom avgusta mogu se pojaviti odrasli treće generacije.

Sl. 1. Larve i imago lukove muve

Muva miner posljednjih godina predstavlja veliki problem u gajenju luka kod nas. Ima proljećnu i jesenju generaciju. Njene lutke prezimljavaju u mladim biljkama luka iz jesenje sadnje ili u praziluku. Leti nešto ranije, krajem marta i početkom aprila, napadajući ranije posađeni luk. Kao posljedica njene ishrane na lišću luka javljaju se bjeličaste pjege. Čim se primijeti ovaj simptom treba početi sa zaštitom. Ženke polažu jaja u osnovi spoljašnjih listova, a ispiljene larve kreću se ka lukovici. Ispod ovojnih ljuspi lukovice larve se učaure i sa njihovim opadanjem dospijevaju u zemljište. Muve jesenje generacije lete krajem septembra i početkom oktobra i napadaju praziluk i u jesen posađeni luk.

Štetočina koja u sjevernom proizvodnom regionu do sada nije pravila značajnije štete na luku, ali na koju se treba osvrnuti s obzirom da je izraziti polifag, koji se hrani velikim brojem gajenih biljaka i onim iz spontane flore, je lukov listojed (*Galeruca tanacetii*). Povremeno, pri povoljnim uslovima može masovno da se javi i napravi velike štete proizvođačima luka.

Ovaj tvrdokrilac je ovalnog tijela, dužine 6-12mm, sjajno crne boje. Prezimljava u stadijumu jaja na prizemnom lišću biljaka (20-70 jaja po jednom jajnom leglu). Tokom aprila i maja pile se larve koje su crne, čekinjaste, dužine oko 1cm. Krajem juna prelaze u stadijum lutke i u junu se pojavljuju odrasli. Nakon kraće ishrane nastupa ljetnja dijapauza a od septembra imaga se ponovo aktiviraju i do kasne jeseni polažu jaja. Štete nanose i larve i odrasli izgrizanjem lišća, a osim lukova mogu se naći i na drugim vrstama povrća, začinskom bilju, cvijeću, korovskim i drugim biljkama iz spontane flore.

Sl. 2. Lukov listojed, odrasla jedinka i larva

U borbi sa ovim štetočinama od značaja su preventivne mjere. Za lukovu muvu preporučuje se plodored u trajanju od najmanje dvije godine, obrada zemljišta nakon vađenja luka i odstranjivanje pojedinačno napadnutih biljaka. Treba prilagoditi vrijeme sadnje, ranije posađeni luk je manje napadnut od lukove muve.

Od hemijskih mjera značajno je unošenje u zemljište prije sadnje insekticida kakav je Radar versus G, ukoliko se ne radi o proizvodnji mladog luka, ili tretiranje zemljišta preparatom Bifenicus. U doba leta muve mlade biljke luka mogu se prskati cilju uništavanja odraslih prije nego što ženke polože jaja pteparatima kavi su: Dimetogal, Nurelle-D, ili Fastac 10-EC.

U slučaju da dođe do prenamnoženja listojeda biljke se, takođe, mogu tretirati ovim preparatima. Za Fastac 10-EC karenca u luku je 7 dana, za Nurelle D 21 dan, a za Dimetogalom karenca je znatno duža, 42 dana.

Postoje i neke ekološke metode u zaštiti luka od ovih štetočina koje podrazumijevaju sadnju bilja čiji mirisi odbijaju ove štetočine (šargarepa, kamilica, celer, nana, paradajz) ili upotrebu preparata pravljenih od pepela, duvana, čili paprike, maslačka. Prekomjerno zalivanje rastvorom soli izbjegavati jer loše djeluje na zemljište.

Ivona Jočić

Savjetodavna služba u biljnoj proizvodnji

Regionalni centar Berane